

Sygn. akt III CSK 234/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Marta Romańska
SSN Anna Kozłowska

w sprawie z powództwa J. R.
przeciwko P. P. i E. P.
o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 listopada 2017 r.,
skargi kasacyjnej pozwanych
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 25 stycznia 2016 r.,

1. uchyla zaskarżony wyrok w części określającej rozmiar wierzytelności powoda w celu zaspokojenia, której zaskarżona czynność prawna została uznana za bezskuteczną (punkt 1 podpunkt I) powyżej kwoty 230 516,05 (dwieście trzydzieści tysięcy pięćset szesnaście i 5/100) zł tytułem należności głównej z ustawowymi odsetkami od dnia 7 października 2014 r. oraz powyżej kwoty 119 998,04 (sto dziewiętnaście tysięcy dziewięćset dziewięćdziesiąt osiem i 4/100) zł tytułem części odsetek

ustawowych za okres od 25 marca 2009 r. do 6 października 2014 r. i w tej części oddała apelację powoda,

2. oddała wniosek pełnomocnika powoda udzielającego mu pomocy prawnej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym o przyznanie kosztów tej pomocy.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 16 lutego 2015 r., Sąd Okręgowy w [...] oddalił powództwo J. R. skierowane przeciwko P. P. i E. P. o uznanie za bezskuteczną w stosunku do powoda umowy darowizny i umowy ustanowienia prawa użytkowania zawartej w dniu 2 lipca 2009 r., którą jego była żona M. P. darowała pozwanym (wspólnym dzieciom jej i powoda) prawo użytkowania wieczystego działki nr (...) położonej w [...] przy ul. F. 8 oraz prawo własności znajdującego się na niej budynku - w celu zaspokojenia wierzytelności powoda do M.P. w wysokości 555 541 zł, zasądzonej postanowieniem Sądu Rejonowego w [...] z dnia 16 marca 2007 r., zmienionym postanowieniem Sądu Okręgowego w [...] z dnia 25 marca 2009 r.

Z ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji wynikało, że chroniona wierzytelność została zasądzona na rzecz powoda w sprawie o podział majątku wspólnego M.P. i J.R. M.P. przypadło prawo użytkowania wieczystego działki nr (...), zabudowanej budynkiem mieszkalnym i zasądzono od niej na rzecz byłego męża spłatę w kwocie 406 303 zł z ustawowymi odsetkami od 25 marca 2009 r.

W dniu 2 lipca 2009 r. M.P. zawarła z pozwanymi umowę darowizny i ustanowienia prawa użytkowania, mocą której darowała każdemu z nich w udziale po 1/2 części prawo użytkowania wieczystego działki nr (...) oraz prawo odrębnej własności położonego na niej budynku mieszkalnego. Ustanowiła jednocześnie na prawie wieczystego użytkowania działki i prawie własności budynku na swoją rzecz prawo dożywotniego bezpłatnego użytkowania.

W 2013 r. powód wszczął przeciwko M.P. postępowanie egzekucyjne celem wyegzekwowania od niej zasądzonej na jego rzecz spłaty. Wówczas dowiedział się od komornika, że nieruchomość nie należy już do dłużniczki. W związku z tym wniósł przeciwko M.P. prywatny akt oskarżenia zarzucając, że dokonała darowizny,

w wyniku której stała się niewypłacalna. M.P. została uniewinniona od tego zarzutu. Powód wytoczył również przeciwko pozwanym niniejszy proces, w czasie trwania którego dłużniczka M.P. zaczęła skupywać wierzytelności różnych osób do powoda i pismem z dnia 17 stycznia 2014 r., poinformowała go, że przysługuje jej względem niego szereg wierzytelności, które potrąca z jego wzajemną wierzytelnością wynoszącą 406 303 zł z odsetkami od 25 marca 2009 r., stanowiącą łącznie kwotę 579 522 zł, a pozostałą przysługującą powodowi należność w wysokości 49 267 zł ureguluje w najbliższym czasie.

Oświadczeniem o potrąceniu zostały objęte następujące wierzytelności:

1/ nabyte umową przelewu z dnia 18 grudnia 2013 r. od L. B. w wysokości 43 330 zł, zasądzone przez Sąd Rejonowy w M. orzeczeniem z dnia 15 stycznia 2013 r. - obejmujące kwotę 25 000 zł, odsetki ustawowe od 31 marca 2009 r., które na dzień 17 stycznia 2014 r. wynosiły 15 600 zł, oraz koszty procesu w wysokości 2.730 zł,

2/ nabyte umową przelewu z dnia 15 stycznia 2014 r. od J. P. (byłej drugiej żony powoda) w wysokości 469 670 zł, udokumentowane aktem notarialnym sporządzonym dnia 16 kwietnia 2002 r., w którym powód uznał swoje zobowiązanie względem J. P. w wysokości 312 000 zł z odsetkami od dnia 30 września 1995 r., wynoszącymi za okres od 17 stycznia 2010 r. do 17 stycznia 2014 r. kwotę 152 393 zł. Wierzytelność tę J. P. nabyła od J. Ś. umową z dnia z 30 marca 2001 r.;

3/ nabyte umową przelewu z dnia 17 stycznia 2014 r. od pozwanych w łącznej kwocie 8694 zł, zasądzone od powoda w sprawach III Rc .../06/K, III Rc .../08/K, III Rc .../10/K i III Rc .../11;

4/ własne wierzytelności M.P. względem powoda w wysokości 8561 zł, zasądzone w sprawach: I C .../13, II K 1.../11/S i IV Ka ..12.

Następne oświadczenie o potrąceniu M.P. złożyła powodowi pismem z dnia 2 kwietnia 2014 r. Powiadomiła go wtedy, że nabyła od Z.Ż. i J. Ż. wierzytelności względem powoda zasądzone dwoma wyrokami sądowymi na łączną kwotę 259 279,24 zł. Kolejnym pismem - z dnia 6 października 2014 r. - M.P. oświadczyła powodowi, że potrąca nabytą od pozwanych wierzytelność w wysokości 120 000 zł o zapłatę wynagrodzenia za zajmowanie przez niego wraz z J. P. w okresie od

stycznia 1992 r. do końca grudnia 2001 r. bez tytułu prawnego nieruchomości należącej do pozwanych i M.P., położonej w [...] przy ul. P. 18a.

Sąd Okręgowy zbadał, czy wierzytelność powoda w stosunku do M.P., której ochrony poszukiwał powództwem pauliańskim, nadal istnieje po złożeniu przez dłużniczkę oświadczeń o potrąceniu wzajemnych wierzytelności. Powód kwestionował skuteczność dwóch potrąceń - wierzytelności nabytej od J. P. umową z 15 stycznia 2014 r., w wysokości 496 670 zł i wierzytelności przelanej na dłużniczkę przez pozwanych w wysokości 120 000 zł z tytułu wynagrodzenia korzystanie z lokalu.

Argumentował, że wierzytelność zbyta przez J.P. stanowiła majątek wspólny jego i J.P., wobec czego rozporządzenie nią wymagało zgody powoda, której nie udzielił, natomiast wierzytelność o zapłatę za korzystanie z nieruchomości przy ul. P. 18a, jego zdaniem była przedawniona.

Sąd Okręgowy podzielił stanowisko powoda tylko częściowo. Uwzględnił zarzut przedawnienia wierzytelności o zapłatę 120 000 zł, natomiast umowę nabycia przez J.P. wierzytelności od J. Ś. zawartą w dniu 30 marca 2001 r. uznał za ważną. Zwrócił uwagę, że powód był wówczas mężem J.P., a stosunki majątkowe małżonków kształtowała intercyza ustanawiająca rozdzielność majątkową, dopiero znacznie później uznana przez sąd za czynność nieważną. W rezultacie wierzytelność nabyta od J. Ś. weszła do majątku osobistego J.P. i jej zbycie na rzecz M.P. w 2014 r. nie wymagało zgody powoda.

Sąd Okręgowy rozważył jednak wariantowo także skutki nabycia przez J.P. wierzytelności od J. Ś. do majątku wspólnego i obliczył, że połowa kwoty głównej wierzytelności wynosiła 152.179 zł. Do tej kwoty dodał odsetki ustawowe biegnące za okres od ustania małżeństwa J.R. z J.P., tj. od 12 czerwca 2010 r. do dnia wydania orzeczenia w niniejszej sprawie, tj. do 16 lutego 2015 r., czyli kwotę 92 357 zł. Łącznie więc sama wierzytelność nabyta przez dłużniczkę od J.P. na dzień wyrokowania wynosiła 427 132 zł + 92 357 zł = 519 357 zł. Sąd ocenił, że zbycie połowy wierzytelności nabytej przez J.P. do majątku wspólnego, dokonane już po rozwodzie J.P. z powodem, nie wymagało jego zgody.

Sąd Rejonowy stwierdził, że dłużniczka potrąciła także skutecznie pozostałe wierzytelności uzyskane w trakcie procesu tj.:

- kwotę 25 000 zł z odsetkami ustawowymi od 31 marca 2009 r., która na dzień wydania wyroku wynosiła 43.943,15 zł (wierzytelność nabyta od L. B.
- kwotę 36 000 zł z odsetkami ustawowymi od 9 września 1995 r., która na dzień wydania wyroku wyniosła 171 475,15 zł (wierzytelność nabyta od Z. Ż. i J. Ż.);
- swoje wierzytelności wzajemne i wierzytelności nabyte przez nią od pozwanych w wysokości 617 zł, 4600 zł, 8694 zł i 8561 zł.

Sąd Okręgowy obliczył, że łącznie wszystkie wierzytelności nadające się do potrącenia na dzień wydania wyroku (przy mniej korzystnym dla dłużniczki założeniu, że wierzytelność od J.P. weszła wcześniej do majątku wspólnego zbywcy, a więc przeszła na M. P. w udziale $\frac{1}{2}$) odpowiadają kwocie 757 247 zł. Z kolei wierzytelność powoda względem M.P. wynosi 406 303 zł z ustawowymi odsetkami od 25 marca 2009 r. i na dzień orzekania wynosi 715 033 zł, jest więc mniejsza od przeciwstawionych jej wierzytelności dłużniczki i w wyniku potrącenia wygasła w całości, tym samym powodowi nie przysługiwała w chwili orzekania wierzytelność podlegająca ochronie pauliańskiej.

Sąd Apelacyjny w [...], który rozpoznał sprawę na skutek apelacji powoda, wyrokiem z dnia 25 stycznia 2016 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda zaskarżoną umowę darowizny i umowę ustanowienia prawa użytkowania, zawartą 2 lipca 2009 r. przez pozwanych z matką, w celu zaspokojenia wierzytelności powoda zasądzonej w postępowaniu o podział majątku wspólnego do wysokości: kwoty 233 314,24 zł - tytułem należności głównej, z ustawowymi odsetkami od 7 października 2014 r. do dnia zapłaty oraz kwoty 122 068, 82 zł, tytułem części odsetek ustawowych za okres od 25 marca 2009 r. do 6 października 2014 r.; oddalił powództwo oraz apelację w pozostałej części i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, jednak zakwestionował jego ocenę co do skuteczności potrącenia przez dłużniczkę wierzytelności, którą miała nabyć od J.R.. Sąd drugiej instancji uznał, że pozwani nie wykazali, iż J.P. przysługiwała wierzytelność pieniężna względem powoda,

którą mogłaby przelać na rzecz M.P. Sąd wskazał, że powód w dniu 10 października 1990 r., działając jako przedstawiciel WPPH B. spółki z o.o. (kredytobiorcy) zawarł bankiem PKO BP umowę kredytu na kwotę 2 000 000 000 starych zł, zabezpieczoną hipoteką na rzecz banku w tej samej wysokości, ustanowioną na nieruchomości stanowiącej wówczas wspólność małżeńską powoda i M.P., położonej w [...] przy ul. B. 3. Kredyt nie został spłacony przez kredytobiorcę, a Bank w dniu 29 września 1994 r. zbył wierzytelność wynoszącą już 3 043 595 000 starych zł wraz z zabezpieczeniem na rzecz J. Ś. W dniu 30 marca 2001 r. J. Ś. przeniósł umownie tę wierzytelność na J.P.. Następnie, w dniu 16 kwietnia 2002 r. powód i J.P. zawarli notarialną umowę przeniesienia własności nieruchomości w celu zwolnienia z długu, w której wskazana została nieruchomość obciążona hipoteką zabezpieczającą wierzytelność Banku wobec spółki B. J.P. przedstawiła umowy przelewu wierzytelności, określając wysokość wierzytelności nabytej od J. Ś. na kwotę 357 000 zł. Powód uznał w tej umowie swoje zobowiązanie względem J.P., jako nabywcy wierzytelności względem spółki B. i przeniósł na nią współwłasność swojego udziału w nieruchomości obciążonej hipoteką. Wartość tego udziału strony umowy określiły na kwotę 45 000 zł. J.P. oświadczyła następnie, że w takim zakresie zwalnia powoda z zadłużenia.

Sąd Apelacyjny ocenił, że z treści tej umowy nie wynika, aby J. R. zobowiązał się do zapłaty na rzecz J.P. kwoty 312 000 zł z ustawowymi odsetkami jako dłużnik osobisty i aby na jej podstawie J.P. taką wierzytelność uzyskała. Zakwestionował także pogląd, że wierzytelność względem spółki B. nabyta od J. Ś. weszła do majątku osobistego J.P.

Sąd Apelacyjny częściowo odmiennie ocenił też skuteczność oświadczenia M.P. o potrąceniu z wierzytelnością powoda do niej wierzytelności z tytułu bezumownego korzystania przez powoda z nieruchomości, złożonego w piśmie z dnia 6 października 2014 r. Jego zdaniem powód i J.P. ponoszą solidarną odpowiedzialność za bezumowne korzystanie z lokalu w okresie nieprzedawnionym, dlatego też wierzycielka (M.P.) mogła dochodzić zaspokojenia w całości tego roszczenia od każdego z nich na podstawie art. 366 § 1 k.c.

W oparciu o te założenia Sąd Apelacyjny przeprowadził własne rozliczenie skutków oświadczeń dłużniczki o potrąceniu wzajemnych wierzytelności jej i powoda.

Wierzytelność J.R. względem M.P. określił na 406 303 zł, a datę jej wymagalności na 25 marca 2009 r. Z tą wierzytelnością potrącone zostały wierzytelności nabyte przez dłużniczkę:

1/ od L. B. w wysokości 25 000 zł, wymagalna od dnia 31 marca 2009 r. oraz koszty procesu - 2730 zł,

2/ od P. P. i E. P. w wysokości 8 694 zł. Z tytułu kosztów procesu, wymagalne w dniu wydania orzeczenia,

3/ wierzytelności własne w kwocie 8561 zł - z tytułu kosztów sądowych, wymagalne w dniu wydania orzeczenia,

4/ nabyte od Z. Ż. i J. Ż. wynoszące:

- kwotę 36 000 zł, wymagalną 1 stycznia 1996 r. oraz koszty procesu w kwocie 2 620 zł,

- kwotę 1 300 zł, wymagalną 1 stycznia 1996 r. oraz koszty procesu w kwocie 184 zł,

4/ nabyta od pozwanych wierzytelność o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z lokalu, w wysokości 120 000 zł, za okres od stycznia 1992 r. do grudnia 2001 r.

Potrącenie wierzytelności nabytych od Ż.Ż i J.Ż, których łączną wysokość na dzień 25 marca 2009 r. (kiedy potrącenie stało się możliwe) Sąd wyliczył na 142 295,42 zł doprowadziło do umorzenia wierzytelności powoda do kwoty 406 303 zł - 142 295, 42 zł = 264 007,58 zł.

Za następne w chronologii wywołanych skutków Sąd Apelacyjny uznał potrącenie wierzytelności przelanych na dłużniczkę przez pozwanych z tytułu kosztów procesu, zasądzonych różnymi orzeczeniami sądowymi. Wskazał, że przed 25 marca 2009 r. zasądzono na rzecz obojga cedentów łącznie kwotę

3620 zł, potrącenie ich umniejszyło w dniu 25 marca 2009 r. wierzytelność powoda względem pozwanej do kwoty 260 487,58 zł.

Potrącenie wierzytelności nabytej od L. B. stało się możliwe z chwilą jej wymagalności w dniu 31 marca 2009 r. Skutki potrącenia Sąd odniósł do narosłej od dnia 25 marca 2009 r. wierzytelności odsetkowej powoda wyliczonych na 556,66 zł, a w pozostałej części do należności głównej i ustalił pozostałą niezaspokojoną wierzytelność powoda w tym dniu na kwotę 233 314,24 zł.

Dalsze wierzytelności z tytułu kosztów sądowych nabyte od pozwanych stały się wymagalne w dniach 20 maja 2009 r. i 19 listopada 2009 r. - każda obejmowała 120 zł, a w dniu 1 grudnia 2011 r. wymagalna stała się wierzytelność w kwocie 4 834 zł. Wierzytelności te Sąd Apelacyjny rozliczył na dzień 1 grudnia 2011 r. uwzględniając w skutkach potrącenia odsetki narosłe od niezaspokojonej wierzytelności powoda, które wyliczył na 80 937,67 zł, które umniejszyły się w wyniku częściowego umorzenia do 75 863,67 zł.

Jako następna wzajemnemu umorzeniu uległa wierzytelność własna dłużniczki w wysokości 7217 zł z tytułu kosztów procesu wymagalnych 16 stycznia 2013 r. W tym dniu wierzytelność powoda Sąd obliczył na 233 314,24 zł należności głównej i 110 100,14 zł z tytułu odsetek ustawowych. Skutkiem potrącenia było umniejszenie odsetek do 102 883,14 zł. Potrącenie kwoty 672 zł z tytułu kosztów Sąd drugiej instancji uznał za nieskuteczne z powodu niewykazania daty wymagalności tej wierzytelności.

Jako ostatnią wierzytelność powodująca skutek umarzający Sąd Apelacyjny wskazał kwotę 33 000 zł, tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości pozwanych w okresie od 25 marca 2009 r. do końca 2011 r., kiedy nieruchomość została sprzedana. Jej wymagalność przyjął w dniu oświadczenia o potrąceniu (6 października 2014 r.) i stwierdził, że wywołanym skutkiem potrącenia stało się umniejszenie wierzytelności z tytułu odsetek ustawowych należnych powodowi w tym dniu w kwocie 155 068,82 zł o 33 000 zł, tj. do wysokości 122 068,82 zł.

W rezultacie Sąd Apelacyjny określił wielkość wierzytelności, która pozostała do ochrony w postępowaniu wytoczonym przez powoda na kwotę 233 314,24 zł

należności głównej z ustawowymi odsetkami od dnia 7 października 2014 r. oraz na kwotę 122 068,82 zł tytułem nieumorzonych części odsetek ustawowych za okres od 25 marca 2009 r. do 6 października 2014 r.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wnieśli pozwani, zaskarżając go w części, w której Sąd uznał umowę darowizny i ustanowienia prawa użytkowania wieczystego zawartą w dniu 2 lipca 2009 r. przez pozwanych oraz M. P. za bezskuteczną w stosunku do powoda w celu zaspokojenia wierzytelności wynikającej z postanowienia Sądu Okręgowego w [...] z dnia 25 marca 2009 r. (II Ca .../07) do wysokości przekraczającej kwotę 155.349,98 zł tytułem należności głównej wraz z odsetkami od dnia 7 października 2014 r. do dnia zapłaty oraz przekraczającej kwotę 40.881,88 zł tytułem odsetek ustawowych za okres od 25 marca 2009 r. do dnia 6 października 2014 r. (punkt 1 podpunkt I wyroku), a ponadto w zakresie kosztów ujętych w punkcie 1 podpunkt IV i w punkcie 4.

Skarżący oparli skargę na obydwu podstawach kasacyjnych z art. 398³ § 1 k.p.c. W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego zarzucili obrazę art. 359 § 2 k.c. w zw. z art. 509 § 2 k.c., art. 509 § 1 i § 2 k.c., art. 498 § 2 k.c., art. 65 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 353¹ i art. 75 oraz 78 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, co doprowadziło do nieuwzględnienia w rozliczeniu szeregu wierzytelności, które zdaniem pozwanych, ich matka skutecznie potrąciła z wierzytelnością powoda. Zarzucili również naruszenie przepisów postępowania obejmujące uchybienie art. 896 § 1 pkt 2 k.p.c., art. 885 k.p.c., art. 887 k.p.c., art. 902 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. We wnioskach domagali się uchylenia zaskarżonego wyroku w części wskazanej w skardze kasacyjnej i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi powód wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej mu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty pozwanych podniesione w ramach obydwu podstaw kasacyjnych mają na celu zakwestionowanie prawidłowości dokonanego przez Sąd Apelacyjny rozliczenia skutków potrażeń wzajemnych wierzytelności powoda i dłużniczki M.P..

Rozpoczynając ich analizę od oceny zarzutów procesowych wskazać trzeba, że zarzut uchybienia art. 233 § 1 k.p.c. nie może zostać uwzględniony i to z kilku powodów.

Przede wszystkim ocena dowodów i prawidłowość poczynionych na tej podstawie ustaleń faktycznych została wprost wyłączona z zakresu dopuszczalnych zarzutów kasacyjnych w art. 398³ § 3 k.p.c.. Ponadto sposób uzasadnienia zarzutu wskazuje na to, że w rzeczywistości skarżący nie podważają ustaleń faktycznych tylko wnioski prawne, jakie z tych ustaleń wyciągnęły sądy obu instancji, gdyż powołują się na wywiedzenie z umowy zawartej w dniu 16 kwietnia 2002 r. pomiędzy powodem a J. P. wniosków sprzecznych z zasadami logiki. Ten rodzaj wadliwości dotyczy wykładni umowy i został prawidłowo powiązany przez pozwanych z zarzutem naruszenia art. 65 § 1 i 2 k.c., ujętym wśród zarzutów materialnoprawnych - w tym kontekście zostanie też rozważony.

Już tylko marginalnie trzeba zwrócić uwagę, że powołanie jako naruszonego jedynie art. 233 § 1 k.p.c. w żadnym układzie zarzutów nie byłoby prawidłowe, ponieważ przepis ten dotyczy postępowania pierwszoinstancyjnego, tymczasem postępowanie kasacyjne skupia się na ocenie prawidłowości postępowania drugoinstancyjnego i tylko pośrednio, w ramach oceny prawidłowości wykonania obowiązków rozpoznawczych przez sąd drugiej instancji może sięgać do czynności sądu pierwszej instancji. Z kolei objęcie zarzutem oceny dowodów przeprowadzonej przez sąd odwoławczy - gdyby było dopuszczalne, wymagałoby powołania art. 233 § 1 k.p.c. w powiązaniu z art. 391 § 1 k.p.c.

Drugim zarzutem skarżących, podniesionym w ramach drugiej podstawy kasacyjnej, jest naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. I w tym wypadku aktualna pozostaje uwaga o niepełnym wskazaniu naruszonego przepisu, ponieważ także ten przepis stosuje się jedynie odpowiednio do uzasadnienia sądu odwoławczego na skutek odesłania zawartego w art. 391 § 1 k.p.c. Ponadto zarzut jest nieprawidłowy także merytorycznie - uzasadnienie obejmować powinno wskazanie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł oraz przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej oraz wyjaśnienie podstaw prawnych wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Podstawową funkcją

uzasadnienia jest więc przedstawienie toku rozumowania sądu, który doprowadził go do ustalenia podstawy faktycznej i motywów prawnych wydanego orzeczenia. Uzasadnienie powinno więc odtwarzać podstawy i motywy procesu decyzyjnego sądu. Jeżeli określonych faktów sąd nie ustalił, a dowodów, z których te fakty wynikały - nie wziął pod uwagę, to uchybienie takie nie narusza przepisów o sporządzaniu uzasadnienia, lecz przepisy o obowiązkach sądu w zakresie poddania ocenie całości materiału dowodowego istotnego w sprawie i dokonania na jego podstawie kompletnych ustaleń, obejmujących całość wynikających z niego faktów mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Tego rodzaju zarzutów skarżący jednak nie podnieśli, a tylko w ich zakresie mógłby zostać poddany ocenie argument o pominięciu dowodów, z których wynika fakt uiszczenia przez dłużniczkę na rzecz powoda nieuwzględnionej w ustaleniach kwoty 24 000 zł czy też nabycia i potrącenia przez nią wierzytelności w wysokości 617 zł.

Również kolejne zarzuty procesowe, dotyczące dopuszczenia się przez Sąd Apelacyjny obrazy art. 896 § 1 pkt 2, art. 885, 887 oraz art. 902 k.p.c. nie mogą zostać uwzględnione, ponieważ Sąd Apelacyjny nie miał podstaw do stosowania tych przepisów, skoro wśród jego ustaleń nie było faktów uzasadniających taką potrzebę. Wskazane przepisy dotyczą skutków zajęcia wierzytelności. Skarżący odnoszą je do kwoty 24 000 zł, którą - według ich twierdzeń zawartych w skardze kasacyjnej – dłużniczka M.P. wpłaciła na rachunek wskazany jej przez komornika w toku egzekucji prowadzonej przeciwko powodowi przez pozwanych, dochodzących zaległych alimentów. Jednak fakt taki nie został ustalony w sprawie, a w postępowaniu kasacyjnym wyłączone jest powoływanie nowych faktów i dokonywanie w tym zakresie ustaleń; podstawą rozważań pozostaje stan faktyczny przyjęty przez sąd drugiej instancji (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Zarzuty o charakterze procesowym okazały się więc nieuzasadnione.

Podstawę materialnoprawną skargi kasacyjnej wypełniły zarzuty naruszenia art. 509 § 2 k.c. w połączeniu z art. 359 § 2 albo art. 498 § 2 k.c., których celem jest zakwestionowanie prawidłowości pominięcia części wierzytelności w ocenie skutków potrąceń, a także pomyłek w podstawianiu do rozliczeń wierzytelności prawidłowo ustalonych.

Część zarzutów nie może jednak zostać uwzględniona, ponieważ nie mają oparcia faktycznego w ustaleniach poczynionych przez Sąd Apelacyjny.

Zarzut naruszenia art. 509 § 2 k.c. w zw. z art. 359 § 2 k.c. odwołuje się wprost do treści wyroku zasądającego na rzecz cedentek Ż.Ż oraz J.Ż m. in. odsetki od przysługującej im należności. Skarżący podnoszą, że tytuł ten przyznaje odsetki określone stopą procentową 33%, a nie odsetki ustawowe, jak przyjął w swoim rozliczeniu Sąd Apelacyjny. Jednak i w tym wypadku zakaz przeprowadzania postępowania dowodowego i czynienia własnych ustaleń przez Sąd Najwyższy i związanie podstawą faktyczną zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) uniemożliwiają wyjście poza ustalenie Sądu Apelacyjnego, zgodnie z którym w skład przelanej na dłużniczkę wierzytelności obu cedentek wchodziły odsetki ustawowe.

Z tych samych przyczyn nie można uwzględnić kosztów postępowania egzekucyjnego w wysokości 38 047 zł, które – według pozwanych – także objęte zostały skutkami przelewu i potrącenia wierzytelności nabytej przez M. P. od obu cedentek. Próżno jednak szukać tej sumy wśród ustalonych w stanie faktycznym.

Również koszty procesu w kwocie 617 zł, które dłużniczką miała przejąć od J.P. i potrącić z wierzytelnością powoda, nie mieszczą się wśród ustalonych przez Sądy faktów, co uniemożliwia uwzględnienie zarzutu naruszenia w tym zakresie art. 509 § 2 k.c. w zw. z art. 498 § 2 k.c.

Nie przekonuje też argumentacja skarżących o wadliwej, naruszającej reguły z art. 65 § 1 i 2 w zw. z art. 353¹ k.c. wykładni umowy z dnia 16 kwietnia 2002 r. pomiędzy powodem a J. P. Treść umowy nie daje podstaw do wywiedzenia z niej uznania przez powoda jego osobistej odpowiedzialności wobec J.P., opartą na podstawie z art. 299 § 1 k.s.h. Umowa – co słusznie podkreślił Sąd Apelacyjny - odnosi się jedynie do stosunków pomiędzy J. P. i powodem związanych z faktem przysługiwania J.P. nabytej od J. Ś. wierzytelności do B. Spółki z o.o. w [...] z tytułu niespłaconego przez tę spółkę kredytu, zabezpieczonego hipotecznie na nieruchomości stanowiącej w momencie zawierania tej umowy współwłasność ułamkowa powoda i M.P.. W umowie J.P. przedstawiła aktualny rozmiar zadłużenia spółki B. i wyjaśniła, że wobec nieskuteczności egzekucji kierowanej przeciwko

spółce wszystkie przysługujące jej roszczenia kieruje solidarnie do właścicieli nieruchomości stanowiącej zabezpieczenie, a powód zapewnił, że uznaje swoje zobowiązanie wobec J.P., wynikające z opisanej w umowie wierzytelności – a więc z wierzytelności w stosunku do spółki B., objętej zabezpieczeniem hipotecznym, ponieważ żadna inna wierzytelność nie została w umowie wskazana. Następnie powód przeniósł na J.R. własność swojego udziału w zamian za co J.P. zwolniła go z części zadłużenia w kwocie 45 000 zł. W dalszej części umowy zamieszczone zostało wspólne oświadczenie stron, że wartość współwłasności nieruchomości odpowiada wartości części zadłużenia powoda względem J.P., a pozostała kwota zadłużenia zostanie spłacona na odrębnych warunkach określonym porozumieniem pomiędzy dłużnikami a wierzycielem. W treści umowy nie można więc doszukać się podstaw do wywiedzenia z oświadczeń powoda uznania odpowiedzialności osobistej za długi niewypłacalnej spółki B., których podstawą jest art. 299 § 1 k.s.h., a jedynie oświadczenia związane z odpowiedzialnością rzeczową za zobowiązania niewypłacalnej spółki zabezpieczone na nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności, w której powodowi przysługiwał tylko udział, którym rozporządził nie zaspokajając zabezpieczonej wierzytelności w całości. Podzielić tym samym należy ocenę Sądu Apelacyjnego, który przyjął, że umowa nie wykazała istnienia wierzytelności dłużniczki względem powoda, która mogła zostać skutecznie potrącona z jego wierzytelnością.

Uzasadnione natomiast były zarzuty odnoszące się do matematycznych błędów w rozliczeniu dokonany przez Sąd Apelacyjny. Z ustaleń tego Sądu wynikało bowiem zarówno to, że wierzytelność główna nabyta przez M. P. od Ź.Ż oraz J.Ż wynosiła 37 300 zł, co wynika z ustaleń Sądu Apelacyjnego. Mimo to Sąd w rozliczeniach uwzględnił jedynie kwotę 33 700 zł, a więc o 3 600 zł niższą. Skarżący słusznie też wskazują, że w rozliczeniu potrąconych przez dłużniczkę kosztów sądowych, którą to wierzytelność przelali na jej rzecz pozwani, suma kosztów wynosiła 3620 zł, tymczasem w rozliczeniu Sąd Apelacyjny uwzględnił kwotę o 100 zł mniejszą (3520 zł).

W rezultacie rozliczenia wymagały drobnej korekty w części obejmującej określenie wysokości wierzytelności powoda pozostałej do zapłaty.

Wierzytelność nabytą przez M. P. od Ż.Ż oraz od J.Ż i podlegającą potrąceniu należało podwyższyć o 3 600 zł – do kwoty 145 895,42 zł. Po jej potrąceniu wierzytelność powoda umorzyła się do wysokości 260 407,58 zł, a po uwzględnieniu także kwoty 100 zł błędnie ujętej z kwoty potrąconych kosztów scedowanych na M. P. przez pozwanych – do kwoty 257 787,58 zł.

W konsekwencji obniżeniu do kwoty 459,07 zł uległa wysokość odsetek ustawowych od należności powoda obliczona na dzień 31 marca 2009 r. Po ich doliczeniu i uwzględnieniu potrącenia wierzytelności nabytej przez dłużniczkę od L. B. wierzytelność powoda wynosiła 230 516,65 zł, bez odsetek.

W rozliczeniu potrącenia dalszych kosztów przelanych na dłużniczkę przez pozwanych (5 074 zł) kwota naliczonych odsetek, które po korekcie wyniosły na dzień 1 grudnia 2011 r. 79 967,17 zł umniejszyła się do 74 893,17 zł, przy niezmienionej należności głównej wynoszącej 230 516,65 zł.

Po kolejnym potrąceniu (koszty procesu w kwocie 7217 zł) należność główna nadal pozostała w kwocie 230 516,65 zł, a odsetki na dzień 16 stycznia 2013 r., od których należało odjąć potrąconą kwotę wyniosły 101 520,20 zł.

I wreszcie po ostatnim potrąceniu kwoty 33 000 zł ze skutkiem na dzień 6 października 2014 r. odsetki narosłe do tego dnia do kwoty 152 998,04 zł umorzyły się do kwoty 119 998,04 zł, przy niezmienionej wartości wierzytelności głównej.

W tym tylko zakresie należało więc uwzględnić skargę kasacyjną pozwanych, uchylić zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego i oddalić apelację powoda w niesłusznie uwzględnionej części (art. 398¹⁶ k.p.c.). Nie zachodziła natomiast potrzeba ingerencji w orzeczenie o kosztach procesu, ponieważ zakres, w którym pozwani wygrali sprawę zmienił się minimalnie.

Nie było też podstaw do uwzględnienia wniosku pełnomocnika powoda o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, gdyż nie podjął czynności, z którymi wiąże się uprawnienie do uzyskania wynagrodzenia, nie złożył bowiem odpowiedzi na skargę kasacyjną, ani nie brał udziału w rozprawie, bo sprawa została rozpoznana na posiedzeniu niejawnym.

